

SOCIAL- OCH HÄLSOVÅRDSUTSKOTTETS BETÄNKANDE 15/2004 rd

Regeringens proposition med förslag till lag om ändring av lagen om statens pensioner samt av vissa lagar som har samband med den

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 21 april 2004 en proposition med förslag till lag om ändring av lagen om statens pensioner samt av vissa lagar som har samband med den (RP 46/2004 rd) till social- och hälsovårdsutskottet för beredning.

Lagmotion

I samband med behandlingen av propositionen har utskottet behandlat en lagmotion med förslag till lag om ändring av 16 § i lagen om statens pensioner (LM 10/2004 rd — Eero Akaan-Penttilä /saml). Lagmotionen remitterades till utskottet den 11 mars 2004.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- regeringsråd Veikko Liuksia, finansministeriet

- biträdande avdelningschef Tuulikki Haikarainen, social- och hälsovårdsministeriet
- regeringsråd Heli Backman, inrikesministeriet
- lagstiftningsråd Arja Manner, justitieministeriet
- chefen för juridiska ärenden Aino Lassila, Pensionsskyddscentralen
- branschdirektör Timo Laitinen och linjeförhållningschef Heikki Kammonen, Statskontoret
- jurist Jarmo Pätäri och arbetsmarknadsombud Juri Aaltonen, Julkisan koulutettujen neuvottelujärjestö JUKO ry
- förhandlingschef Seppo Väänänen, Löntagarorganisationen Pardia rf
- ekonomi- och socialpolitiska sekreteraren Ilkka Alava, Statens samorganisation.

Dessutom har skriftligt utlåtande lämnats av jämställdhetsombudsmannen.

PROPOSITIONEN OCH MOTIONEN

Propositionen

I propositionen föreslås att reformer som tidigare genomförts i pensionslagarna inom den privata sektorn genomförs i statens pensionssystem på så sätt, att särdragen i statens pensionssystem beaktas. I propositionen föreslås att lagen om statens pensioner ändras så, att inkomsterna under alla åren i arbetslivet påverkar pensionsbe-

loppet. Enligt förslaget skall pensionen räknas utgående från en tillväxtprocent som är bunden till lönen för varje år och till förmånstagarens ålder. Det föreslås att pension skall börja intjänas från 18 års ålder och att pensionen skall tillväxa med 1,5 %. Vid 53 års ålder stiger tillväxtprocenten till 1,9 % och vid 63 års ålder till 4,5 %. Pension intjänas fram till 68 års ålder.

Övergången till ålderspension görs flexibel så, att förmånstagaren kan gå i ålderspension i åldern 63—68 år. Eftersom tillväxtprocenten är större efter 63 års ålder förbättrar en senareläggning av pensioneringen pensionsskyddet. För att det skall bli möjligt att kvarstå i arbetet föreslås det att statstjänstemannalagen ändras så, att den allmänna avgångsåldern för tjänstemän höjs till 68 år.

Löpande pensioner som utbetalas till pensionstagare i alla åldrar skall justeras med ett index där lönerna viktas till 20 % och priserna till 80 %. Vid beräkningen av pensionen höjs inkomsterna till nivån vid beräkningstidpunkten med en koefficient där lönerna viktas till 80 % och priserna till 20 %. För säkerställande av pensionsnivån för dem som länge har varit invalidpensionerade höjs invalidpensionerna med hjälp av en åldersbunden koefficient när fem år har förflutit från att pensionen började.

Tiden för beräkning av pensionslönen för återstående tid ändras. Inkomsterna för den återstående tiden bestäms på basis av de arbetsinkomster som förmånstagaren haft under de fem kalenderåren före det år då arbetsoförmågan inträdde. Också fastställandet av det pensionskydd som tillväxer för oavlönade perioder ändras så, att den pension som intjänas uträknas på de inkomster som ligger till grund för de inkomstrelaterade förmåner som betalas för oavlönade perioder. För att anpassa pensionsskyddet till den genomsnittliga ökade livslängden tar

man inom statens pensionssystem 2009 i bruk en livslängdskoefficient.

Övergången till det nya sättet att beräkna pensionen sker så, att alla fortgående anställningar som vid utgången av 2004 omfattas av lagen om statens pensioner tekniskt avslutas vid utgången av 2004 och den pensionsrätt som intjänats beräknas enligt nuvarande bestämmelser. I samband med detta samordnas också pensionerna. Samordningsgränsen avvägs genom att man beaktar tiden mellan uppnåendet av 23 års ålder och utgången av 2004 i förhållande till 40 år. Från ingången av 2005 samordnas pensionerna inte längre.

Det föreslås att motsvarande ändringar görs i tillämpliga delar i lagen om statens familjepensioner. Eftersom pension efter reformen intjänas för allt arbete föreslås det att lagen om ordnande av pensionsskydd i statliga anställningsförhållanden som varar kortare tid än en månad upphävs såsom obehövlig.

Avsikten är att de föreslagna lagarna skall träda i kraft den 1 januari 2005.

Lagmotionen

I lagmotionen föreslås det att lagen om statens pensioner ändras retroaktivt när det gäller det index som används vid justeringen av den pensionsgrundande lönen så att denna lön för en tjänsteman som har varit i tjänst efter att ha fyllt 65 år inte justeras utifrån pensionsindex för över 65 åringar utan utifrån APL-index för under 65-åringar.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Allmän motivering

Pensionsreformen — bakgrund

I februari 2003 antog riksdagen en omfattande reform av arbetspensionssystemet inom den privata sektorn. Reformen träder i kraft den 1 januari 2005. I överensstämmelse med programmet för statsminister Matti Vanhanens regering föreslår regeringen i den aktuella propositionen att

en reform som motsvarar principerna i reformen inom den privata sektorn också ska genomföras i det statliga pensionssystemet.

Det primära syftet med reformen är att säkerställa ett hållbart pensionssystem också i framtiden när befolkningsstrukturen ändras och människor lever längre. För att målet ska uppfyllas vill regeringen med reformen höja den genomsnittliga pensioneringstiden med två eller tre år.

I ett tidigare utlåtande (ShUB 58/2002 rd) om en pensionsreform inom den privata sektorn ansåg social- och hälsovårdsutskottet att reformen har lovvärda syften. Det finns all orsak att ha en viss framförhållning och försöka påverka pensionsutgifterna och dämpa höjningen av pensionspremier i tid. Med avseende på den positiva utvecklingen i den förväntade livstiden och i vår folkhälsa är det befogat att senarelägga pensionsåldern. Målet står också i samklang med den positiva utvecklingen i människors hälsa och arbetsförmåga.

Efter reformen kan förvärvsaktiva pensionera sig med ålderspension flexibelt efter eget val mellan 62 och 68 års ålder. Dessutom kan de förbättra sitt pensionsskydd med hjälp av en pensionstillväxt på 4,5 procent genom att vara kvar i arbetslivet efter fyllda 63 år. Människor ska också uppmuntras att vara kvar i arbetslivet genom att den tidigare gränsen för pensionstillväxten slopas. Därmed ökar också pensionen. Pensionen kommer att tjänas in under en längre tid eftersom intjäningen efter reformen börjar redan från och med 18 års ålder. Vidare ses utvecklingen av arbetspension över. För tiden efter att lagen har trätt i kraft räknas pensionen ut på hela den yrkesverksamma tiden utifrån den intjänade lönen för respektive år. Det är ett rättvisare system eftersom anställningarnas längd eller antalet anställningar då inte längre påverkar arbetspensionen. Lönerna justeras till nivån för det år som pensionen börjar betalas ut med hjälp av ett index där den allmänna inkomstutvecklingen står för 80 procent, tidigare för 50 procent.

När tiden för intjäning av pension förlängs, pensionerna inte längre samordnas, den övre gränsen för tillväxt i pensionen slopas och pension också tjänas in under tider utan lön kommer pensionsskyddet i framtiden att generera bättre pensioner. Senareläggning av pensioneringen är ett sätt att få ett mer hållbart pensionssystem, en annan bidragande faktor är att regeringen vill anpassa pensionerna till ökningen i den genomsnittliga livslängden. Efter 2009 justeras nya pensioner med en livstidskoefficient allt efter hur den allmänna förväntade livstiden har ökat bland befolkningen. Livstidskoefficienten är

tänkt att balansera upp det kostnadstryck som den förlängda livslängden medför för pensionssystemet.

Pensionsreformen för den privata sektorn bygger på ett avtal som centralorganisationerna på arbetsmarknaden ingick om arbetspensionerna hösten 2001. Propositionen med förslag till en reform av det statliga pensionssystemet bygger på ett avtal som Statens arbetsmarknadsverk, Löntagarorganisationen Pardia rf och Valtion Yhteisjärjestö VTY ry ingick i april 2003.

Samordning av pensionssystemen

Det primära målet med den föreslagna reformen är att samordna bestämmelserna om statens pensionssystem med bestämmelserna om pension inom den privata sektorn. En liknande samordning har gjorts beträffande det kommunala pensionssystemet (RP 45/2004 rd). Reformen är alltså ett led i de principiella besluten från 1990-talet som innebär att pensionsnivåerna inom den privata och den offentliga sektorn samordnas. Efter reformen kommer personer födda 1960 och senare att ha ett pensionsskydd som mer eller mindre helt och hållet bestäms enligt lagen om pension för arbetstagare. Riktlinjerna för ett samordnat pensionsskydd står i samklang med omställningarna i arbetslivet.

Reformen innehåller en del element som innebär att det statliga pensionssystemet kommer att ha kvar en del förmåner som är bättre än inom den privata sektorn under en övergångstid. Reformen ger bland andra arbetstagare som fyller 55 år innan reformen träder i kraft skyddad tillväxt i pensionen. Deras pensioner kommer att växa med två procent också efter reformen. Enligt förslaget ska arbetstagare födda före 1960 få behålla sin rätt till förtida ålderspension. De får tidigare lägga sin ålderspension med tre år före sin individuella pensionsålder. Vidare ska personer födda före 1947 få en pensionstillväxt på 4,5 procent när de är 63 år för arbete som de utför under den tid de har deltidspension.

De största skillnaderna i den statliga och den privata pensionsreformen består dels i samordningen av pensioner i samband med ett fribrevsförfarande vid utgången av 2004 inom det statli-

ga pensionssystemet, dels i normeringen av pensioner som har tjänats in före 1995, om en arbetstagare vill avgå med ålderspension vid 63 års ålder och den personliga pensionsåldern är ännu högre. Förslagen ligger i linje med ändringarna i de kommunala pensionerna. Enligt motiven till propositionen blir pensionsförmånerna bättre när samordningen slopas eftersom pensionen i vissa fall kan utgöra hela 90 procent av pensionslönen. Om samordningen däremot görs först när en arbetstagare går i pension minskar de högsta intjänade pensionsbeloppen och det är inte motiverande att fortsätta att förvärvsarbeta. När samordningen tidigare läggs i samband med fribrevsförfarandet vid utgången av 2004 läggs alla pensioner som tjänas in efter reformen i sin helhet till den pension som den försäkrade senare kommer att få utbetald.

Förslaget innehåller också en skyddsklausul för de exceptionella situationer som kan uppstå om pensionsskyddet enligt lagen om statens pensioner blir mindre än pensionstagaren hade fått med en likadan yrkesbana enligt lagen om pension för arbetstagare.

Normering

De arbetstagare som väljer att pensionera sig före den nuvarande pensionsåldern ska inte få pension som de tjänat in före 1995 utbetald till samma belopp som i den nuvarande pensionsåldern. I stället kommer pensionen att förtidsminskas genom att grundpensionen divideras med normeringskoefficienten 1,106. Därmed minskar intjäningsprocenten från 2 till ca 1,8 procent. Procentsatsen är ändå högre än inom den privata sektorn där intjäningsprocenten är 1,5. Ett av de primära målen med reformen är att förvärvsarbetande ska vara kvar i arbetslivet längre. Därför skulle det strida mot målen med reformen om pensionsskyddet förbättrades så mycket att folk går i ålderspension tidigare. Om en försäkrad har en lång anställningstid hos staten före 1995 ligger pensionsåldern närmare 63 år. Om en försäkrad däremot har mycket kort anställningstid före 1995 ligger pensionsåldern närmare 65 år. I sådana fall spelar normeringen ingen större roll för pensionsbeloppet. Utskottet

vill understryka att normeringen inte inkräktar på arbetstagarnas nuvarande rättsliga status. När en arbetstagare fortsätter i arbetslivet fram till sin personliga pensionsålder får han eller hon en pension som åtminstone motsvarar den pension som han eller hon skulle få med gällande bestämmelser. Dessutom bör det noteras att förvärvsarbete efter 63 års ålder höjer pensionen i enlighet med det höjda intjäningstalet.

I hur hög grad normeringen påverkar enskilda pensionstagares situation beror på hur samordningen av pensionerna begränsar pensionsbeloppet. Enligt uppgifter till utskottet kommer ungefär en tredjedel av de som haft anställningar före 1995 inte att överhuvudtaget få några ändringar i sina pensionsbelopp eftersom både den normerade och den onormerade pensionen är större än den högsta pensionen efter en samordning.

Vidare vill utskottet understryka att invalidpensioner inte kommer att normeras. Dessutom ska alla invalidpensioner vara förknippade med en rätt att få en pensionsdel som beräknas från och med pensionsfallet fram till att den försäkrade fyller 63 år, alltså för den återstående tiden. Pensionstillväxten för den återstående tiden stiger till 1,3 procent per år för personer över 50 år.

I samband med pensionsreformen inom den privata sektorn ansåg utskottet att det var ett problem att förtidsminskningen av folkpensionen fram till 65 års ålder medför att framför allt dels kvinnor som tjänat in en liten arbetspension, dels de som får en liten företagarpension får mindre möjligheter att välja när de pensionerar sig än de som tjänat in en större pension. Det är angeläget att en samordning av folkpensionssystemet med arbetspensionssystemet framöver omvärderas på nytt, anser utskottet. Sett i ett folkpensionärsperspektiv är det positivt att arbetspension som tjänas in efter 63 års ålder inte är folkpensionsavhängig, alltså inte minskar folkpensionen. Det går således att höja arbetspensionen utan att folkpensionen minskar.

Enligt uppgift kommer den slojade normeringen att kosta det statliga pensionssystemet någonting mellan 0 och 700 miljoner euro. Normeringen är ett av de medel som förväntas generera pensionsavgångar två till tre år senare än nu

inom den offentliga förvaltningen. Ingen normering görs om en arbetstagare inte pensionerar sig före sin nuvarande pensionsålder. Om normering görs eller inte beror således på vid vilken tidpunkt arbetstagaren väljer att pensionera sig. Enligt vissa uppgifter kan normeringen slå hårdast mot personer som arbetar inom yrken med fysiskt ansträngande arbete eftersom de av en eller annan orsak kan tänkas pensionera sig före den nuvarande pensionsåldern. Normeringen kommer huvudsakligen att gälla denna grupp. Därför är det angeläget att regeringen vidtar åtgärder för att dessa grupper ska ha möjlighet att pensionera sig vid sin normala pensionsålder. Regeringens åtgärder bör särskilt riktas in på innehållsbiten i arbetslivet och förbättringar inom företagshälsovården. Konsekvenserna av normeringen måste utvärderas, framhåller utskottet och föreslår ett uttalande om frågan (*Utskottets förslag till uttalande 1*).

Yrkeshälsobaserad arbetsoförmåga

I motsats till den privata sektorn har det statliga pensionssystemet tillgång till en definition på så kallad yrkeshälsobaserad arbetsoförmåga, en definition som tillämpas när rätten till invalidpension provas. Ett kriterium vid invalidpension är dock alltid att arbetsoförmågan ska bero på sjukdom, lyte eller skada.

När individuell förtidspension slopades som pensionsform integrerades pensionskriterierna i kriterierna för invalidpension. Lagen kräver dessutom att rätten till invalidpension i fråga om tjänsteinnehavare som fyllt 60 år också bedöms med hänsyn till om arbetet har varit påfrestande och slitsamt samt utifrån de krav och det ansvar som hänförs till arbetet, om dessa faktorer i kombination med sjukdom, lyte eller skada gör att det vore oskäligt om personen måste fortsätta att förvärvsarbeta.

Den nedre åldergränsen för förtida ålderspension föreslås bli höjd från nuvarande 58 till 62 år. Trots det ska personer födda före 1960 bibehålla sin rätt att tidigare lägga ålderspensionen med tre år. Äldre arbetstagare får sämre möjligheter att i framtiden pensionera sig enligt sina individuella behov före den normala åldern för ål-

derspension. Detta ligger i linje med tidigare godtagna principer. Med anledning av detta påpekar utskottet att vissa arbetsuppgifter inom olika områden inom offentlig sektor kräver fullgod prestationsförmåga förvärvstiden ut och att detta bör beaktas i prövningen av pensionsrätten.

På grund av att statens personal blir allt äldre måste befattningsbeskrivningarna ses över inom en rad branscher, påpekar utskottet. I stället för att arbetstagarna pensionerar sig tidigt när arbetsförmågan minskar inom vissa krävande arbetsuppgifter är det bättre att arbetet omorganiseras för att de ska kunna fortsätta förvärvsarbeta. Dessutom måste man aktivare ingripa i arbetsbelastningen med hjälp av arbetarskyddsåtgärder inom de områden inom den offentliga sektorn där arbetsuppgifterna anknyter till allmän säkerhet, patientsäkerhet eller i övrigt innebär ansvar för ett allmänintresse. Inom dessa sektorer krävs det också intensifierade hälsokontroller för att annalkande arbetsoförmåga ska upptäckas i tid. Utskottet föreslår ett uttalande om detta (*Utskottets förslag till uttalande 2*).

Insatser för att utveckla arbetslivet

I samband med pensionsreformen inom både den privata sektorn och den kommunala sektorn har utskottet påpekat att det behövs insatser för att förbättra arbetslivet. Omställningar inom arbetslivet måste ligga i linje med målet att de förvärvsaktiva ska vara kvar längre i arbetslivet. Inom den offentliga sektorn är det extra viktigt att sätta in åtgärder som medverkar till längre förvärvsaktiv tid eftersom de anställda inom den offentliga sektorn är äldre än de som arbetar inom den privata sektorn. Staten måste som arbetsgivare kunna konkurrera om arbetskraften och måste då satsa på att förbättra arbetsförhållandena och ge personalen större inflytande i arbetslivet. Ett gott ledarskap spelar en viktig roll för ett fungerande arbetsliv. Därför är det angeläget att större avseende fästs vid ledarskapsutbildning, både i kvalitativt och kvantitativt hänseende. Staten måste också räkna med att det krävs konkurrenskraftiga löner om personalen ska stanna kvar inom den offentliga sektorn.

Läkaren på pensionsanstalten

Regeringen föreslår ett tillägg i 18 b § i lagen om statens pensioner som innebär att 23 § i lagen om yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården inte tillämpas på en bedömning som görs av en läkare vid statskontoret. Enligt motiven till propositionen syftar bestämmelsen till att ge statskontorets sakkunnigläkare en tydligare roll i relation till lagen om yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården. Samtidigt med denna proposition har utskottet också behandlat proposition RP 39/2004 rd där motsvarande ändringar föreslås i lagen om pension för arbetstagare och lagen om sjömanspensioner när det gäller sakkunnigläkare vid pensionsanstalterna. Utskottet har lämnat betänkande ShUB 11/2004 rd om propositionen.

Utskottet påpekar att en läkare anställd av en pensionsanstalt är med och förbereder beslut i egenskap av expert tillsammans med jurister, ersättningsberäknare och andra experter vid pensionsanstalten. Utskottet menar att det i och för sig är befogat av lämplighetsskäl att de ståndpunkter som läkaren framför vid beredningen av ett ärende inte behöver skrivas in i handlingarna i enlighet med de formkrav som ställs på utlåtanden och intyg i 23 § i lagen om yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården. När utlåtande inhämtas av en utomstående läkare måste utlåtandet upprättas i överensstämmelse med formkraven i den nämnda lagen.

Utskottet understryker dock att en läkare vid en pensionsanstalt är med och förbereder ett beslut utifrån sin läkarutbildning och sin yrkeskompetens. Även om en läkare inte lägger fram sina synpunkter i överensstämmelse med formkraven i lagen om yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården betyder det inte att de krav på korrekthet och noggrannhet som krävs av en yrkesverksam läkare kan frångås. En läkare vid en pensionsanstalt lägger fram sin bedömning inför ett beslut explicit i sin egenskap av läkare och svarar för sina bedömningar inom ramen för sitt ansvar som yrkesutövande person.

Med tanke på medborgarnas rättssäkerhet är det viktigt att det utövas tillsyn över läkarna vid pensionsanstalterna. Därför ansåg utskottet i det tidigare nämnda betänkandet att social- och hälsovårdsutskottet bör utreda om lagen om yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården kan preciseras för att tillsynsmyndigheternas befogenheter också ska gälla läkare vid pensionsanstalterna. Utan att upprepa allt som sägs i betänkandet påpekar utskottet att ståndpunkterna visavi skyldigheten att höra parter, parter rätt att få information om handlingar som uppkommit vid beredningen, pensionsanstalternas skyldighet att motivera sina beslut på behörigt sätt och behovet av att se över avgörandeprocessen också passar in på handläggningen av ärenden vid statskontoret.

Domares avgångsålder

Enligt lagförslaget stiger den allmänna avgångsåldern för tjänstemän till 68 år. Ikraftträdandebestämmelsen är formulerad så att ändringen gäller alla statliga tjänstemän från och med den 1 januari 2005.

Det finns gällande lagstiftning om att domare har en avgångsålder på 70 år. I 75 § i den gällande lagen om statens tjänstemän ingår rätten i en hänvisning till 25 § i lagen om införande av den tidigare lagen om statens tjänstemän (756/1986). Enligt lagrummet tillämpas den tidigare avgångsåldern på 70 år på domare så länge som de innehar den tjänst som de innehade när lagen om statens tjänstemän (755/1986) trädde i kraft. Det finns sannolikt fortfarande en del sådana domare i statens tjänst som innehar samma tjänst som de hade när den tidigare lagen om statens tjänstemän (755/1986) trädde i kraft den 1 januari 1988. De har således fortfarande rätt att stanna kvar i sin tjänst tills de fyllt 70 år. Utskottet föreslår att ikraftträdandebestämmelsen ändras eftersom det inte finns några särskilda skäl för att inskränka dessa domares rätt stanna kvar i sin tjänst till 70 års ålder och målet med reformen inte heller genererar något behov av det.

Detaljmotivering**1. Lag om ändring av lagen om statens pensioner**

Utskottet föreslår att ordalydelsen i 18 b § 8 mom. ändras för att precisera att statskontorets läkare deltar i beredningen av ärenden som gäller arbetsoförmåga och rehabilitering och att läkaren kan anteckna sin ståndpunkt i beredningshandlingarna utan att följa formkraven i 23 § i lagen om yrkesutbildad personal inom hälsovården. Avsikten med preciseringen är att minska oklarheterna i tillämpningen av den nämnda lagen på statskontorets läkare. Dessutom anser utskottet att termen "sakkunnigläkare" är att föredra framför begreppet "legitimerad läkare".

Dessutom föreslår utskottet tekniska preciseringar i 18 c § 2 mom. samt i ikraftträdandebestämmelsen.

4. Lag om ändring av 35 § statstjänstemannalagen

Utskottet föreslår att ikraftträdandebestämmelsen ändras så att de domare som med stöd av 75 § i statstjänstemannalagen är berättigade till en högre avgångsålder är 68 år får hålla kvar den.

Lagmotionen

Utskottet föreslår inte en retroaktiv ändring av det index utifrån vilket den pensionsgrundande lönen skall justeras. Av detta följer att lagmotionen LM 10/2004 bör förkastas.

Förslag till beslut

Med stöd av det ovan anförda föreslår finansutskottet

att lagförslag 2 och 3 godkänns utan ändringar,

att lagförslag 1 och 4 godkänns enligt regeringens proposition men 18 b och 18 c § och ikraftträdandebestämmelsen samt ikraftträdandebestämmelsen i lag-

förslag 4 med ändringar (Utskottets ändringsförslag),

att lagmotion LM 10/2004 rd förkastas och

att två uttalanden godkänns (Utskottets förslag till uttalanden).

Utskottets ändringsförslag**Lagförslag 1**

18 b §

(1—7 mom. som i RP)

En eller flera *legitimerade läkare* skall i statskontoret delta i beredningen av ärenden som gäller arbetsoförmåga eller rehabilitering samt av andra ärenden som innehåller medicinska frågor. *Statskontorets läkare kan anteckna sin ståndpunkt i handlingarna utan att följa vad som i 23 § lagen om yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården (559/1994) bestäms om formkraven för rättsmedicinska intyg och utlåtanden.*

18 c §

Om en förmånstagare på grund av yrkesinriktad rehabilitering är helt och hållet förhindrad att utföra förvärvsarbete, är rehabiliteringspenningen lika stor som det sammanlagda beloppet, förhöjt med 33 procent, av i 8 § 4 mom. lagen om pension för arbetstagare avsedda grundpensioner som förmånstagaren skulle ha rätt till om han eller hon på den i 18 b § 1 mom. 2 punkten avsedda dagen för rehabiliteringsfallet hade blivit arbetsoförmögen på ett sätt som berättigar till full invalidpension. Om den sökandes arbete enligt de lagar som nämns i 8 § 4 mom. i *lagen om pension för arbetstagare* fortgår efter att han eller hon fått beslut om rätt till yrkesinriktad rehabilitering anses den tidpunkt som avses i detta moment vara dagen före den dag då rehabiliteringsåtgärden inleds.

(3 mom. som i RP)

Ikraftträdandebestämmelsen

(1—5 mom. som i RP)

6. Försätter förmånstagarens anställning på det sätt som avses i 1 § 4 mom. i denna lag oavbrutet fram till den personliga pensionsålder som avses i 15 mom. eller fram till dess arbetsförmågan börjar, läggs den del av pensionen som intjänats före 1995 och som överstiger tillväxten på 1/6 procent per månad (tilläggs pensionsandel) till pensionen efter den samordning som avses i 5 mom. Utan hinder av föregående mening har en förmånstagare som är född 1960 eller senare rätt till tilläggs pensionsandel då han eller hon från en fortgående anställning går i ålderspension enligt denna lag tidigast vid 63 års ålder eller i förtida ålderspension enligt denna lag tidigast vid 62 års ålder. Också en förmånstagare som avses i 1 a § i denna lag intjänar tilläggs pensionsandel på grundval av en anställning enligt lagen om statens pensioner före 1995, om kraven på en oavbruten anställning i 1 a § uppfylls. Även en förmånstagare som avses i 8 § 6 mom. intjänar tilläggs pensionsandel om han eller hon har rätt till pension enligt den lag som nämns i lagrummet i fråga och om han eller hon på basis av den lag som nämns i lagrummet får rätt till förhöjd pensionstillväxt för tiden före den 1 januari 1995. Ovan avsedda tilläggs pensionsandel läggs till pensionen för förmånstagare födda före 1940 också under tiden mellan 1995 och 2004. Tilläggs pensionsandelen kan vara högst 6 procent av den lön som ligger till grund för pensionen enligt lagen om statens pensioner.

(7 och 8 mom. som i RP)

9. Om en förmånstagare som är född före 1960 beviljas ålderspension innan den personliga pensionsålder som avses i 15 mom. uppnås, omvandlas för tiden före den 1 januari 1995 den del av pensionen som tillvuxit med högst 1/6 procent per månad så, att den motsvarar 63 års pensionsålder genom en division med omvandlingskoefficienten 1,106. Vad som föreskrivs ovan i detta moment tillämpas dock inte då en invalid- eller arbetslöshetspension ändras till ål-

derspension eller då förmånstagaren beviljas ålderspension enligt 9 a § 5 mom. Omvandlingen av pensionen görs före den samordning av pensionerna som avses i 5 mom. Om en förmånstagare som är född före 1960 har rätt till ålderspension enligt 8 § 6 mom. före den personliga pensionsåldern, tillämpas bestämmelserna i detta moment inte på hans eller hennes pensionskydd.

(10—38 mom. som i RP)

Lagförslag 4

Ikraftträdandebestämmelsen

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2005, dock så att om domares rätt att kvarstå i en tjänst för vilken avgångsåldern är högre än 68 år gäller vad som föreskrivs i 75 § i statstjänstemannalagen.

Utskottets förslag till uttalanden

1. Riksdagen förutsätter att regeringen låter utreda om lagstiftningen behöver ändras för att säkerställa att de särskilda kraven i uppgifter som har med allmän säkerhet att göra eller är ansvarsfulla med tanke på ett allmänt intresse blir behörigen beaktade i praxis med att bevilja invalidpension samt i företagshälsovården och arbetarskyddet.
2. Riksdagen förutsätter att regeringen ger akt på i vilken mån den nu godkända pensionsnormeringen inverkar på begynnande pensioner. Vidare förutsätter riksdagen att regeringen låter utreda eventuella brister i företagshälsovården och arbetarskyddet i fysiskt tunga låglönebranscher i den offentliga sektorn och att den utifrån detta före 2007 lägger upp ett program för att rätta till bristerna och sätta in effektiva åtgärder för att upprätthålla arbetsförmågan.

Helsingfors den 17 juni 2004

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Valto Koski /sd
vordf. Eero Akaan-Penttilä /saml
medl. Sirpa Asko-Seljavaara /saml
Anneli Kiljunen /sd
Marjaana Koskinen /sd
Pehr Löf /sv
Riikka Moilanen-Savolainen /cent
Aila Paloniemi /cent
Leena Rauhala /kd

Juha Rehula /cent
Paula Risikko /saml
Arto Seppälä /sd
Osmo Soininvaara /gröna
Tapani Tölli /cent
Raija Vahasalo /saml
Erkki Virtanen /vänst
Tuula Väättäin /sd.

Sekreterare var

utskottsråd Eila Mäkipää.

RESERVATION 1

Motivering

Vi anser att de förslag som den s.k. Puroarbetsgruppen lagt fram ska tillämpas på det statliga pensionssystemet så att statsanställda löntagare får ett rättvist pensionsskydd och garanteras jämlik rätt att gå i pension i 63 års ålder. Detta är inte fallet i förslaget enligt utskottets betänkande, eftersom den inbegriper s.k. normering.

Rätten till pension vid 63 års ålder och slopande av normeringen

Vi föreslog att normeringsregeln i ikraftträdandebestämmelsens 9 mom. skulle slopas. Enligt utskottets betänkande kommer normeringen att innebära att de som fötts före 1960 och valt en särskild yrkesbaserad pensionsålder förlorar hela sitt tilläggspensionsskydd och att normeringen, dvs. tidigareläggningen, alltid kommer att räknas från 65 års ålder oavsett vad den enskildes egen personliga pensionsålder är. Om nedskärningen regleras på detta sätt, innebär det att pension som den försäkrade redan tjänat in kommer att minskas mer än den tidigarelagda pensioneringen skulle förutsätta.

Normeringen kommer att gälla dem som valt en särskild yrkesbaserad pensionsålder. Vissa yrkesgrupper som omfattas av lagen om statens pensioner har haft rätt att välja en särskild pensionsålder. Dessa åldrar är 55, 58 och 60 år. De yrkesbeteckningar som berörs av särskild pensionsålder finns uppräknade i 5 § i förordningen om statens pensioner (611/1966), 72 § i grundskolelagen (476/1983) och 125 § i grundskoleförordningen (718/1984), vilka upphävts den 1 juli 1989. Den särskilda yrkesbaserade pensionsåldern var förknippad med en valrätt och en valtid som gällde fram till den 30 juni 1999. Valrätten och det val som gjorts med stöd av rätten innebär att arbetstagarna har valt det gamla systemet med särskild yrkesbaserad pensionsålder i sin helhet.

Enligt det 9 mom. i ikraftträdandebestämmelsen som godkänns i utskottets betänkande omvandlas den del av pensionen inom grundpensionsskyddet som intjänats före 1995 så att den motsvarar 63 års pensionsålder genom division med omvandlingskoefficienten 1,106, om en förmånstagare som är född före 1960 beviljas ålderspension innan den personliga pensionsåldern uppnås. För tiden före 1995 har de som omfattas av lagen om statens pensioner tjänat in 2,0 procent pension inom grundpensionsskyddet, dvs. 1/6 procent per månad. Pensionsålderna för pension enligt grundpensionsskyddet är 65 år. Enligt utskottets betänkande ska grundpensionsskyddet för dem som går i pension tidigare justeras så att det motsvarar en viss pensionsålder så att pensionsåldern 65 år justeras att motsvara en pensionsålder på 63 år. Justeringen sker genom att den del av pensionen inom grundpensionsskyddet som intjänats före 1995 divideras med omvandlingskoefficienten 1,106. Det är samma koefficient som används vid omvandling av 65 års pensionsålder enligt fribrev som bygger på grundpensionsskydd enligt lagen om pension för arbetstagare till en pensionsålder på 63 år. Det är meningen att omvandlingen görs före den samordning av pensioner som avses i 5 mom.

I samband med pensionsreformen inom den privata sektorn, då pensionsändringarna enligt det s.k. Puropaketet infördes, ansågs det att ingen normering behövs. Genom reformen kan alla de inom den privata sektorn som vill gå i pension med intjänad, dvs. ominskad, pension i 63 års ålder. Detta är två år tidigare än för närvarande. Enligt pensionsbeslutet för den privata sektorn (RP 242/2002 rd) beräknades detta inte medföra stora merkostnader. Vi bedömer på grundval av sakkunnigutfrågningen att statens pensionssystem i detta avseende inte avviker från den privata sektorn, dvs. så att kostnadseffekten skulle vara betydande. Normeringen har också försvarats med att tillväxtprocenten inom den offentliga sektorns pensionordningar har varit högre än

på den privata sidan. Då glömmar man bort att de högre procentsatserna inom den offentliga sektorn har motiverats med att lönerna i genomsnitt är lägre inom den sektorn och att utbildningstiderna ofta varit längre. Då har pensionsbeloppen, som utgörs av den sammanlagda tillväxtprocenten och pensionslönen, jämnats ut på motsvarande sätt och ojämlikheter på grund av olika pensionslöner minskat.

Förslaget

På grundval av det ovan anförda föreslår vi

att lagförslagen i övrigt godkänns enligt utskottets betänkande, men ikraft-

trädandebestämmelsen i lagförslag 1 med ändringar som följer:

Reservationens ändringsförslag

Lagförslag 1

Ikraftträdandebestämmelse
(1—8 mom. som i ShUB)
(9 mom. *utesl.*)
(10—38 mom. som i ShUB)

Helsingfors den 17 juni 2004

Erkki Virtanen /vänst
Marjaana Koskinen /sd
Eero Akaan-Penttilä /saml
Sirpa Asko-Seljavaara /saml

Paula Risikko /saml
Leena Rauhala /kd
Raija Vahasalo /saml

RESERVATION 2

Motivering

Pensionerna är den långsiktiga försörjningsgarantin för dem som pensionerats. Det är skäligt att kräva att den allmänna ekonomiska utvecklingen och höjda inkomstnivåer också beaktas när det gäller pensionärernas inkomstutveckling. När pensionsindexet påverkas av höjningar i inkomstnivån iakttas denna princip i viss utsträckning. Det index som sedan 1970-talet använts för arbetspensioner, där viktcoeffcienten för höjningen av både prisnivån och inkomstnivån är 50 procent, har ansetts vara lämpligt och rimligt. I utskottets betänkande är indexskyddet för de statliga pensionerna sämre än så, dvs. viktcoeffcienten för ändringar i prisnivån är 80 procent och viktcoeffcienten för ändringar i inkomstnivån är endast 20 procent.

Det brutna indexet är en sparåtgärd som infördes under lågkonjunkturen. Det är ett sätt att skära ned på den sociala tryggheten. Eftersom ekonomin vuxit märkbart efter det och många befolkningsgrupper fått betydligt större inkomster finns det allt färre anledningar att fortsätta med sådana nedskärningar. Användning av brutet index för justering av pensionnivån leder till att pensionernas köpkraft ständigt släpar efter den allmänna inkomstutvecklingen. Indexet för inkomstnivån 2003 var t.ex. två gånger större än indexet för prisutvecklingen.

Därför föreslår vi att indexskyddet förbättras och 7 c och 16 § i lagen om statens pensioner samt 11 § i lagen om statens familjepensioner ändras.

Detaljmotivering

Lagförslag 1

7 c §. I paragrafen föreslås en bestämmelse enligt vilken de inkomstgränser och belopp som anges i denna lag samt arbetsinkomsterna vid uträkningen av pensionen justeras med en löneko-

efficient. I lönecoeffcienten är, enligt utskottets betänkande, vägningscoeffcienten för förändringar i lönenivån 0,8 och vägningscoeffcienten för förändringar i prisnivån 0,2. Vi föreslår att viktcoeffcienten för både ändringar i lönenivån och ändringar i prisnivån ska vara 0,5 (dvs. 50/50) för lönecoeffcienten.

16 §. I utskottets betänkande avseende lagen om statens pensioner föreslås ett enhetligt arbetspensionsindex som beaktar 80 procent av höjningen av kostnadsnivån och 20 procent av höjningen av inkomstnivån. De nuvarande arbetspensionerna är små, och många som får arbetspension får också folkpension. Pensionerna bör stiga i samma takt som välfärden i övrigt och deras realvärde bör tryggas. Detta är inte fallet om det föreslagna pensionsindexet införs. Därför föreslår jag ett pensionsindex där viktcoeffcienten för höjningen av både inkomstnivån och kostnadsnivån är 0,5, dvs. en 50/50-modell (se LM 24/2004 rd och ledamot Rehulas m.fl. reservation 1, ShUB 58/2002 rd — RP 242/2002 rd).

Lagförslag 2

11 §. På samma grunder som i ändringsförslaget avseende 7 c och 16 § i lagen om statens pensioner om ett jämnt fördelat index föreslår vi att beloppen enligt lagen om statens familjepensioner samt förmånslåtarens arbetsinkomst för vart och ett av de år för vilket familjepensionen räknas ut justeras med ett koefficient i vilken vägningscoeffcienten för förändringar i lönenivån utgör 0,5 och vägningscoeffcienten för förändringar i prisnivån 0,5 (lönecoeffcienten).

På motsvarande sätt föreslår vi att de statliga familjepensioner som betalas justeras med en indexmodell där viktcoeffcienten för höjningen av både inkomstnivån och kostnadsnivån är 0,5, dvs. en 50/50-modell.

Förslaget

På grundval av det ovan anförda föreslår vi

att lagförslaget i övrigt godkänns enligt utskottets betänkande, men 7 och 16 § i lagförslag 1 och 11 § i lagförslag 2 med ändringar som följer:

Reservationens ändringsförslag

Lagförslag 1

7 c §

De inkomstgränser och belopp som anges i denna lag samt arbetsinkomsten för vart och ett av de år för vilket pensionen räknas ut justeras med en koefficient i vilken vägningskoefficienten för förändringar i lönenivån utgör 0,5 och vägningskoefficienten för förändringar i prisnivån 0,5 (lönekoeficienten). Som lönekoeficient används den lönekoeficient som social- och hälsovårdsministeriet årligen fastställer med stöd av 7 b § lagen om pension för arbetstagare.

16 §

Pensionen justeras kalenderårsvis med ett index i vilket viktkoefficienten för förändringen i lönenivån är 0,5 och viktkoefficienten för förändringen i prisnivån är 0,5 (lönekoeficienten). Grunden för fastställande av arbetspensionsindex är de genomsnittliga årliga ändring-

arna i löne- och konsumentprisnivån under föregående kalenderårs tredje kvartal. När indexet fastställs minskas ändringen i lönenivån med ett belopp som motsvarar ändringen i början av föregående kalenderår i den arbetstagarnas pensionsavgift som avses i den första meningen i 12 b § 1 mom. i lagen om pension för arbetstagare. Social- och hälsovårdsministeriet fastställer genom förordning arbetspensionsindex för varje kalenderår senast två månader före ingången av det kalenderår från och med vilket det tillämpas.

Lagförslag 2

11 §

De belopp som anges i denna lag samt för- månslåtarens arbetsinkomst för vart och ett av de år för vilket familjepensionen räknas ut justeras med en koefficient i vilken vägningskoefficienten för förändringar i lönenivån utgör 0,5 och vägningskoefficienten för förändringar i prisnivån 0,5 (lönekoeficienten). Som lönekoeficient används den lönekoeficient som social- och hälsovårdsministeriet årligen fastställer med stöd av 7 b § lagen om pension för arbetstagare.

Familjepensionens belopp justeras på samma sätt som i 16 § i lagen om statens pensioner bestäms om justering av pensioner enligt lagen om statens pensioner.

Helsingfors den 17 juni 2004

Leena Rauhala /kd
Erkki Virtanen /vänst
Eero Akaan-Penttilä /saml